

KS. ZBIGNIEW GŁOWACKI

DUCHOWOŚĆ EUCHARYSTYCZNA

EUCHARISTIC SPIRITUALITY

Abstract. Appreciation of the meaning of the liturgy in the overall activity of the Church consequently leads to the discovery of its relationship with Christian spirituality. This resulted in the emergence in theology of a domain called liturgical spirituality, in which the liturgy of the Church determines the quality of life of the believer and at the same time shapes it. Considering the importance and role of the Eucharist in Christian life, the fullest realization of liturgical spirituality is the participation of the believer in the Eucharistic liturgy. Hence, we can talk about the so-called Eucharistic spirituality, which is an example of liturgical spirituality. The issue of this article is summarized in the question how the Eucharist and the participation of the believer in it shapes the Christian life.

Key words: Eucharist; spirituality; Christian life; worship.

WSTĘP

Louis Bouyer, opisując duchowość człowieka, wymienia trzy poziomy rozwoju duchowej sfery życia ludzkiego. Pierwszym z nich jest samo życie wewnętrzne, będące w swej istocie życiem przeżywanym przez człowieka autonomicznie i świadomie. Drugim poziomem jest życie duchowe, które jest życiem wewnętrznym, kształtowanym w oparciu o konkretną rzeczywistość o charakterze duchowym. Trzecim z nich jest życie religijne, w którym elementem duchowym, wpływającym na całokształt życia ludzkiego, jest bóg¹. Rozróżnienie to pozwala na uchwycenie istoty duchowości chrześcijańskiej. Mówiąc najogólniej, jest nią świadome przeżywanie swego życia jako życia

Ks. dr ZBIGNIEW GŁOWACKI – Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Instytut Liturgiki i Homiletyki, Katedra Teologii Liturgii; adres do korespondencji: ul. Koncertowa 15, 20-866 Lublin; e-mail: zbigniew.glowacki@kul.pl

¹ Por. L. BOUYER, *Wprowadzenie do życia duchowego. Zarys teologii ascetycznej i mistycznej*, przeł. L. Rutowska, Warszawa: Instytut Wydawniczy PAX 2014, s. 9-11.

religijnego, dla którego pierwszym i najważniejszym wyznacznikiem jest relacja człowieka z Bogiem zawarta w Chrystusie. W życiu chrześcijańskim powyższa relacja określa całokształt egzystencji człowieka, wpływając na każdą dziedzinę jego życiowej aktywności. W duchowość chrześcijanina wpisuje się zatem każde działanie o charakterze religijnym, którego celem jest nawiązanie relacji z Bogiem, podtrzymanie i umocnienie jej. W religii katolickiej, na co zwraca uwagę cytowany francuski teolog, życie duchowe ma swą specyfikę. Wyraża się ona w przekonaniu, że Bóg nie tylko objawił się człowiekowi w historii poprzez swoje słowa i dzieła, a ostatecznie w osobie Chrystusa, ale że jest także obecny i działa w aktualnym czasie przez Chrystusa obecnego w Kościele². Najpełniejszą formą tej Chrystusowej obecności i działania jest liturgia, będąca „czynnością w najwyższym stopniu świętą, której skuteczności z tego samego tytułu i w tym samym stopniu nie posiada żadna inna czynność Kościoła” (KL 7). Docenienie znaczenia liturgii w całokształcie działalności Kościoła prowadzi konsekwentnie do odkrycia jej związku z duchowością chrześcijańską. Zaskutkowało to powstaniem w teologii dziedziny zwanej duchowością liturgiczną, w której elementem określającym jakość życia wierzącego i zarazem kształtującym ją jest liturgia Kościoła. Gdy wziąć pod uwagę znaczenie i rolę Eucharystii w życiu chrześcijańskim, najpełniejszym urzeczywistnieniem duchowości liturgicznej jest uczestnictwo wierzącego w liturgii eucharystycznej. Stąd też można mówić o tzw. duchowości eucharystycznej, będącej przykładem duchowości liturgicznej³. Problematyka tego artykułu streszcza się w pytaniu, w jaki sposób Eucharystia i udział w niej wierzącego kształtuje życie chrześcijańskie.

1. UKIERUNKOWANIE EUCHARYSTII NA ŻYCIE LUDZKIE (ZWIĄZEK EUCHARYSTII Z ŻYCIEM)

Duchowość eucharystyczna, będąc podstawową formą duchowości liturgicznej w życiu wierzącego, rządzi się tymi samymi zasadami, które dotyczą też duchowości kształtowanej przez całą liturgię. Burkhard Neunhauser określa cel duchowości liturgicznej jako upodabnianie się do Chrystusa przez budowanie świadomie przeżywanego życia chrześcijańskiego poprzez auten-

² Por. tamże, s. 20

³ Por. A. SANTORSKI, *Eucharystia. III Duchowość*, w: *Leksykon duchowości katolickiej*, red. M. Chmielewski, Lublin–Kraków: Wydawnictwo „M” 2002, s. 251-252.

tyczny udział w liturgii⁴. W tym kontekście celem duchowości liturgicznej jest przemiana życia wierzącego. Polega ona na kształtowaniu życia człowieka zgodnie z wolą Boga ukazaną mu w liturgii i z pomocą tych środków, które daje liturgia. W tak ujętej duchowości widać wyraźnie, że jednym z podstawowych jej założeń jest związek liturgii z życiem chrześcijanina. Liturgia nie jest tu jedynie celebracją, oddzieloną od codziennej egzystencji wiernych, ale ma na nią wpływ, co więcej – jest podstawowym jej wyznacznikiem. Dostrzeżenie tej fundamentalnej dla duchowości chrześcijańskiej relacji między liturgią a życiem człowieka jest uzależnione od zdefiniowania liturgii. Jeśli rzeczywiście ma się ona stać prawdziwym źródłem życia wiernych, musi być widziana szeroko, jako Misterium Chrystusa łączące się w konkretnej celebracji z życiem uczestników liturgii. Liturgia w takim ujęciu nie zamyka się w ramach samej celebracji, ale wychodzi poza nią, stając się liturgią życia. W ten sam sposób w liturgii postrzegać należy sakrament Eucharystii.

W całości duchowości kształtowanej przez liturgię ma ona wyjątkowe miejsce i spełnia szczególną rolę. Wprawdzie podstawą duchowości eucharystycznej, podobnie jak duchowości liturgicznej, jest ukierunkowanie Eucharystii na przemianę życia ludzkiego, jej wpływ jednak na życie chrześcijańskie jest o wiele większy niż w innych sakramentach. Wyjątkowość Eucharystii na tle pozostałych sakramentów dotyczy dwóch rzeczywistości. Pierwszą z nich jest obecność i działanie w nich Chrystusa. W każdym sakramencie jest realnie i prawdziwie obecny i działający Chrystus, jedynie jednak Eucharystia jest sakramentem, w którym obecność ta jest obecnością substancjalną, połączoną z uobecnieniem w niej całości *Mysterium Christi*. Drugą rzeczywistością sakramentalną jest udział człowieka w Misterium Chrystusa. Jedynie Eucharystia jest sakramentem, w którym człowiek zostaje włączony w życie Zbawiciela w całej pełni, gdyż dotyka ona swymi skutkami każdego wymiaru życia człowieka. Jak pisze Jan Paweł II: „W tym Sakramencie chleba i wina, pokarmu i napoju, wszystko, co ludzkie, dostępuje szczególnego przemienienia i wyniesienia”⁵. Celebrowanie innych sakramentów, zarówno w wymiarze obecności w nich Misterium Chrystusa, Jego działania oraz skutków w życiu wierzących, jest aspektowa⁶.

⁴ Por. S. CZERWIK, *Duchowość liturgiczna i eucharystyczna – tajemnica wiary w liturgii i w życiu chrześcijańskim*: *Chrystus pośród nas (Kol 1, 27)*, w: *Wiara liturgia ewangelizacja*, red. S. Klimas, K. Walkowiak, Kielce: Wydawnictwo „Jedność” 2013, s. 27-28.

⁵ JAN PAWEŁ II, *Dominicae cenae*, Roma 1980, nr 7.

⁶ Por. B. MIGUT, *Duchowość eucharystyczna jako duchowość komunii*, „Roczniki Liturgiczno-Homiletyczne 3 (59) 2012, s. 84; por. Cz. BARTNIK, *Dogmatyka katolicka*, t. II, Lublin: Wydawnictwo KUL 2012, s. 632-633.

Takie totalne ukierunkowanie Eucharystii na życie wierzących przekłada się w praktyce liturgicznej na dwa podstawowe cele Eucharystii, mianowicie na uświęcenie i kult. Eucharystia, będąc uobecnieniem i aktualizacją zbawczej ofiary Chrystusa, jest kultem składanym Ojcu przez Chrystusa i jednocześnie uświęceniem człowieka. To latreutyčno-soteryczne działanie Chrystusa łączy się w Eucharystii z działaniem Kościoła, a w nim każdego z wierzących. Uczestnik Eucharystii, przemieniony poprzez doznane w niej uświęcenie, staje się czcicielem Boga w duchu i prawdzie. Biorąc pod uwagę taki charakter udziału człowieka w Bezkrwawej Ofierze Chrystusa, Eucharystia nie może być zatem pojmowana jednostronnie, jak to się często zdarza, wyłącznie jako kult Boga składany Mu przez Chrystusa i człowieka i jako związane z nim jego uświęcenie. Nie przekreślając pierwszeństwa działania w Eucharystii Chrystusa i kultu Boga jako jej głównego celu, trzeba stwierdzić, że jej celem jest także uczestniczący w niej człowiek i jego osobista przemiana. Idąc dalej, można powiedzieć, że Chrystusowy kult Ojca w Eucharystii nie jest oddzielony od jej uczestników, ale ukierunkowany na całkowite włączenie weń człowieka. Celem sprawowanej Eucharystii nie może być zatem jedynie samo uobecnienie ofiary Chrystusa dla niej samej, lecz trzeba ją widzieć w egzystencjalnym kontekście życia chrześcijańskiego. Jako zbawcza ofiara wypełnia się ona w życiu wiernych wtedy, kiedy prowadzi jej uczestników do przyjęcia postawy Chrystusowej, do nowości życia, dla której staje się źródłem. Podobnie przemiana człowieka przez udział w Eucharystii nie może zostać oddzielona od kultu Boga jako głównego jej celu. Ten egzystencjalny aspekt składanej na ołtarzu ofiary nie umniejsza ani świętości Eucharystii, ani działania w niej Chrystusa. Ostatecznie bowiem pierwszym podmiotem sprawowanego w niej kultu jest zawsze Chrystus. Kult ten łączy się z kultem oddanym Bogu w celebracji przez człowieka i dalej tym, którym dzięki Eucharystii staje się życie wierzących. Kultu eucharystycznego nie można rozumieć jako kultu Boga przekraczającego nieskończenie stworzenie, a przez to niedostępnego dla człowieka. Jest on w istocie kultem „miłościwej, odkupieńczej przemiany świata w sercu człowieka”⁷. Uświęcająco-kultyczna natura Eucharystii jasno ukazuje, że podstawą duchowości eucharystycznej jest ukierunkowanie tego sakramentu na całość życia człowieka, na kult składany przez niego Bogu podczas celebracji, ale także na ten, którym dzięki uczestnictwu w Eucharystii ma się także stać całość ludzkiej egzystencji.

⁷ JAN PAWEŁ II, *Dominicae cenae*, nr 7.

2. OFIARA CHRYSYDUSA PODSTAWĄ DUCHOWOŚCI EUCHARYSTYCZNEJ

Związek Eucharystii z życiem chrześcijańskim, stanowiący podstawę duchowości eucharystycznej i pozostający w niej fundamentalną zasadą uczestnictwa wiernych w celebracji Mszy św., wynika wprost z samej istoty Eucharystii jako ofiary Chrystusa. Ujawnia ona człowiekowi naturę życia Boga w Trójcy Świętej. Jak pisze Benedykt XVI: „Pierwszą rzeczywistością ofiary eucharystycznej jest sama tajemnica Boga, czyli miłość trynitarna”⁸. Jest ona ofiarą składaną przez Syna dla Ojca, której treścią jest Jego doskonałe posłuszeństwo. Została ona przyjęta z miłością przez Ojca, czego znakiem jest dar nowego życia ofiarowany Synowi w zmartwychwstaniu⁹. Jednocześnie ofiara Chrystusa składana na ołtarzu, tożsama z ofiarą krzyża, jest czynem miłości o charakterze odkupieńczym, przynoszącym człowiekowi zbawienie. Istotą ofiary Chrystusa jest zatem rzeczywistość podwójnego daru: najpierw daru Chrystusa dla Ojca, a następnie tego daru, który został dany przez Boga w Chrystusie człowiekowi. Owego daru w drugim znaczeniu nie można ograniczyć do jakiejś konkretnej łaski powiązanej z ofiarą Zbawiciela, jest nim sam Chrystus, który poprzez wydanie się za człowieka ukazuje w swym ofiarowaniu miłość Boga. Akt ofiary jest zatem aktem, dzięki któremu Bóg daje człowiekowi całe życie swego Syna¹⁰.

Joseph Ratzinger, opisując ofiarę eucharystyczną w kontekście ofiary krwawej, łączy dar w niej zawarty z serią przemian, jakie dokonują się zarówno podczas Ostatniej Wieczerzy i powiązanej z nią męki i śmierci Chrystusa, jak też każdorazowo w sprawowanej celebracji eucharystycznej, Eucharystia jest dla niego „sakramentem przemian”¹¹. Najważniejszą przemianą, jaka dokonuje się w celebracji Eucharystii w momencie konsekracji, jest przemiana ziemskich darów chleba i wina w Ciało i Krew Chrystusa. Dzięki temu dary ofiarowane przez człowieka, owoc jego trudu i pracy, uobecniają na ołtarzu Chrystusa, Jego życie i ofiarę, stają się Jego darem dla Ojca, przyjętym przez Niego i zarazem darem dla człowieka¹². Znaczący jest w tym miejscu

⁸ *Sacramentum Caristatis*, nr 7.

⁹ Por. JAN PAWEŁ II, *Ecclesia de Eucharistia*, nr 13.

¹⁰ „Jezus w Eucharystii daje nie «coś», ale siebie samego; ofiaruje on swoje ciało i przelewa swoją krew. W ten sposób daje całą swą egzystencję, objawiając pierwotne źródło tej miłości”. Tamże.

¹¹ J. RATZINGER, *Świętowanie Eucharystii – źródło i szczyt życia chrześcijańskiego*, w: TENŻE, *Opera Omnia*, t. XI: *Teologia liturgii*, red. K. Gózdź, M. Górecka, Lublin: Wydawnictwo KUL 2012, s. 413.

¹² „Kościół otrzymał Eucharystię od Chrystusa, swojego Pana, nie jako jeden z wielu cennych darów, ale jako dar największy, ponieważ jest to dar z samego siebie, z własnej osoby w jej

cel konsekracji – przeistoczenia chleba i wina. Za uobecnieniem Chrystusa i Jego dzieła zbawczego kryje się bowiem Boże wezwanie do włączenia się w życie Chrystusa wszystkich uczestników Eucharystii, wezwanie do przemiany człowieka. Jak pisze J. Ratzinger: „Przemieniony chleb, przemienione wino, w których Pan daje siebie samego jako Duch ożywiający, mają na celu przemienienie nas ludzi – tak, żebyśmy się stawali z Nim jednym chlebem, a następnie z nim jednym ciałem”¹³. Według J. Ratzingera przemiana obecna w konsekracji eucharystycznej, chociaż jest centralnym momentem Eucharystii, nie jest jej momentem końcowym, przeciwnie – stanowi ona początek tej przemiany, której miejscem jest życie wierzących. Prawdę tę wyraża sama struktura Mszy św., w której konsekracja nie kończy celebracji, lecz zmierza do komunii. Ona to bowiem dopiero w pełni wyraża i urzeczywistnia pragnienie owego zjednoczenia z Chrystusem, bycia z Nim jednym ciałem: „Celem Eucharystii jest przemienienie osób, otrzymujących ją w autentycznej *communio* z Jego przemianą”¹⁴.

Ujęcie Eucharystii jako ofiary, zawierającej przemianę darów ziemskich w Dar Chrystusa i zmierzającej do przemiany człowieka, jest istotną kwestią dla określenia duchowości eucharystycznej. Najważniejszą z nich jest związek, jaki zachodzi między eucharystyczną ofiarą Chrystusa a jej celem – przemianą życia chrześcijańskiego poprzez jego zjednoczenie z życiem Chrystusa. Cel ten przynależy do samej istoty Eucharystii, nie stanowi zaś elementu zewnętrznego w stosunku do niej. Przekształcenia życia wierzących nie można więc w Eucharystii traktować wyłącznie jako elementu dodanego do niej, na zasadzie zobowiązania, wynikającego chociażby z nakazu prawnego. Skoro Ofiara Chrystusa, zawarta w Eucharystii, jest traktowana jako dar miłości Boga, zobowiązanie do przemiany życia jej uczestników winno być traktowane jako odpowiedź miłości ze strony człowieka. Miłość Boga, będąca duszą tego sakramentu, ma być zatem także najgłębszym i pierwszym motywem zmiany życia człowieka, co stanowi o personalistycznym charakterze duchowości eucharystycznej. W istocie nie jest ona tylko ludzkim kształtowaniem w sobie konkretnych cech i doskonałości za pomocą udziału w Eucharystii, traktowanej jako narzędzie formacji chrześcijańskiej. Istotą duchowości eucharystycznej jest dialog między Bogiem a człowiekiem, w którym Eucharystia jest od strony człowieka doświadczeniem Bożej miłości i egzystencjalną odpowiedzią wierzącego dla Boga. Stąd też sama Msza św. nie

świętym człowieczeństwie, jak też dar Jego dzieła zbawienia”. JAN PAWEŁ II, *Ecclesia de Eucharistia*, nr 11.

¹³ J. RATZINGER, *Świętowanie Eucharystii*, s. 415.

¹⁴ Tamże.

może być traktowana w duchowości liturgicznej jako narzędzie formacji. Zauważyć należy, że często jest ona pojmowana jako forma specyficznej katechezy o charakterze liturgicznym, mającej na celu głównie pouczenie wiernych o prawdach wiary i zasadach moralności, lub spotkaniem pozwalającym doświadczyć wspólnotowości Kościoła. Takie podejście do Eucharystii trzeba widzieć nie tylko jako jej poważne ograniczenie, ale też przede wszystkim instrumentalne traktowanie. W duchowości eucharystycznej można mówić, że Eucharystia spełnia funkcję formacyjną, należy jednak zwrócić uwagę na charakter tej formacji. Odbywa się ona nie tyle na zasadzie podania konkretnych zasad, które należy dopiero, niezależnie od Eucharystii, wcielić w życie, ale na zasadzie udziału, wejścia w Ofiarę Chrystusa, prowadzącego do coraz głębszej jedności z Nim. Ta jedność dopiero staje się w duchowości eucharystycznej źródłem przyjmowanych postaw życiowych wierzących.

3. ROZUMNA SŁUŻBA BOŻA ZASADĄ DUCHOWOŚCI EUCHARYSTYCZNEJ

Nowość kultu składanego Ojcu przez Chrystusa polega na zastąpieniu wszystkich ofiar Starego Przymierza jedną, doskonałą ofiarą złożoną przez Syna Bożego. Chrystus, ofiarowując się Ojcu i zawierając wcześniej to ofiarowanie podczas Ostatniej Wieczerzy w obrzędach Eucharystii, związał je także z ofiarą składaną w niej przez Kościół. Jej materia nie są już od tej pory zwierzęta składane w świątyni, lecz sam człowiek, który oddaje w darze Bogu swoje życie. Istotę takiej właśnie ofiary św. Paweł wyraził w Liście do Rzymian w prośbie skierowanej do braci o wydanie swego ciała na ofiarę, będącą znakiem „rozumnej służby Bożej” (*λογικὴ λατρεία* [*logiké latreía*]) (por. Rz 12, 1-2). Benedykt XVI upatruje w tych słowach „obraz nowego kultu, jako całkowitej ofiary złożonej z własnej osoby w komunii z całym Kościołem”¹⁵. To właśnie pojęcie „ofiary duchowej” w duchowości eucharystycznej staje się podstawową zasadą kształtowania życia ludzkiego na podobieństwo życia Chrystusa.

Ważnym dla duchowości chrześcijańskiej kształtowanej przez Eucharystię jest pytanie, w jaki sposób włączenie się w tym sakramencie przez człowieka w ofiarę Chrystusa na zasadzie *λογικὴ λατρεία* przekształca jego życie. Ofiara uczestników Eucharystii jest nazwana ofiarą duchową, co jasno wskazuje na pierwszeństwo w niej elementu duchowego, wewnętrznego,

¹⁵ BENEDYKT XVI, *Sacramentum Caritatis*, nr 70.

przed czynem czy elementem materialnym. Jak w ofierze Chrystusa, tak też w ofierze uczestników Eucharystii początkiem ofiary człowieka składanej dla Boga jest ludzka wola¹⁶. Przemiana człowieka w Ofierze ołtarza rozpoczyna się zatem w oddaniu Bogu swoich pragnień i zamiarów oraz w przyjęciu postawy posłuszeństwa wobec woli Bożej. W tym miejscu warto zwrócić uwagę na podkreślany przez papieża Benedykta integralny charakter tej ofiary. W rzeczywistości nie ma, według niego, takiego aspektu czy wymiaru życia człowieka, który nie mógłby być potraktowany w Eucharystii jako materia ofiary duchowej. W takim rozumieniu jest nią człowiek w całości swej egzystencji¹⁷. Początkiem przemiany ludzkiego życia jest zatem w duchowości eucharystycznej ofiara składana z ludzkiej woli. W pojęciu „rozumnej” służby, można by także, zgodnie z nauczaniem papieża Benedykta, widzieć przyjęcie przez człowieka chrześcijańskiej mentalności. W tym chrześcijańskim sposobie myślenia człowiek przyjmuje za swoje Boże widzenie świata i zasady postępowania objawione mu przez Boga. Odnowienie życia ludzkiego w duchowości eucharystycznej ma więc swoją podstawę w nowym sposobie myślenia i wartościowania, co z kolei przekłada się na konkretne postawy i wybory przyjmowane w życiu. Można powiedzieć, że pierwszym krokiem ku przemianie człowieka w Eucharystii jest interioryzacja treści Objawienia, przyjęcie za własną prawdy Bożej. Ten proces dokonuje się w celebracji Eucharystii przez ofiarowanie siebie samego, a liturgia słowa, objawiając człowiekowi wolę Boga, prowadzi go wprost do liturgii ofiary i konsekwentnie do przemiany jego myślenia.

Ofiara duchowa nie ogranicza się jednak w życiu wierzących do samej celebracji Eucharystii. Chociaż stanowi ona miejsce składania ofiary, to swymi skutkami wykracza poza granice celebracji. Złożenie Bogu swej woli prowadzi bowiem człowieka nie tylko do zmiany samego myślenia, ale ostatecznie do przyjmowania w codziennym życiu ukształtowanych w nim podczas celebracji postaw. Praktycznie będzie to oznaczało doskonałość chrześcijańską wyrażoną w konkretnej mentalności i związanej z nią moralności. Dla duchowości eucharystycznej istotnym zagadnieniem jest powiązanie moralności z jej sakramentalnym źródłem. W duchowości tej czyn ludzki jest nie tylko oceniany jako dobry lub zły na podstawie prawa danego przez Boga. Odniesienie czynu do Eucharystii każe widzieć go jako czyn, w którym wierzący oddaje cześć Bogu. Życie ludzkie w konkretnych czynach jest

¹⁶ Por. B. MIGUT, *Eklezjotwórczy charakter Eucharystii jako ofiary*, „Seminare” 23 (2006), s. 14-15.

¹⁷ Por. BENEDYKT XVI, *Sacramentum Caritatis*, nr 71.

więc postrzegane przez człowieka jako miejsce kultu, a konkretnym kryterium dobra i zła staje się w nich chwała Boga. W ten sposób moralność chrześcijańską i dążenie do świętości przedstawia Jan Paweł II, nazywając w encyklice *Veritatis splendor* życie świętych „uwielbieniem Boga i Jego nieskończonej świętości” oraz przypisując życiu moralnemu chrześcijan „walor rozumnej służby Bożej”, mającej swe źródło w sakramentach, a przede wszystkim w Eucharystii¹⁸. Duchowość eucharystyczna ma więc za cel doprowadzenie uczestników Eucharystii do traktowania całego swego życia jako kultu Boga.

4. ŻYCIE CHRZEŚCIJAŃSKIE ŻYCIEM EUCHARYSTYCZNYM

Duchowość eucharystyczna, polegająca na włączeniu się uczestników Eucharystii w ofiarę Chrystusa i przekształceniu swego życia na życie traktowane jako kult Boga, ma konsekwencje egzystencjalne. W tym miejscu należy postawić pytanie, w jaki sposób Eucharystia przekłada się na kult poza celebracją, sprawowany w chrześcijańskiej codzienności. Odpowiedź na nie wynika z traktowania Eucharystii jako daru Chrystusa dla Ojca i dla człowieka, wyrażonej w złożonej przez Niego ofierze uobecnionej na ołtarzu. W liście *Dominicae cenae* Jan Paweł II pisze w tym kontekście o „sakramentalnym stylu życia chrześcijanina”¹⁹, w *Ecclesia de Eucharistia* podkreśla zaś mocno, że Eucharystia jest nieocenionym darem dla człowieka. Biorąc pod uwagę te dwa wymiary Eucharystii, duchowość eucharystyczna polegać będzie na ukształtowaniu w człowieku postawy wdzięczności za otrzymany w Chrystusie dar, a następnie na potraktowaniu wydarzeń swego życia w sposób sakramentalny na jej wzór.

Z traktowania Eucharystii jako daru wynika konieczność postawienia na pierwszym miejscu w duchowości eucharystycznej Misterium Paschalnego Chrystusa. Eucharystyczna przemiana życia wierzących ma bowiem w nim swoje źródło i dokonuje się właśnie przez nie. Nie chodzi tu jedynie o samą celebrację i właściwe rozłożenie w niej akcentów pomiędzy obecnością w niej i działaniem Chrystusa a uczestnictwem w niej człowieka oraz kultem i uświęceniem. Udział wiernych w celebracji Mszy św. zależny jest od wcześniejszego skupienia uwagi na *Mysterium Christi*. Szczególnie ważne w tym względzie jest przygotowanie do celebracji poprzez ukierunkowanie na Eu-

¹⁸ Por. JAN PAWEŁ II, *Veritatis splendor*, nr 107.

¹⁹ JAN PAWEŁ II, *Dominicae cenae*, nr 7.

charystę rozważania słowa Bożego, modlitwy indywidualnej, praktyk pobożności ludowej, jak i adoracji Najświętszego Sakramentu. Jak to było zaznaczone wyżej, warunkiem przekształcenia życia człowieka w Eucharystii jest świadomość jej uczestników, której treścią jest wielkość daru otrzymanego w niej od Boga. Wszystkie liturgiczne, jak i pozaliturgiczne formy kultu, skierowane na udział wierzącego w Eucharystii, pozwalające odkryć wartość ofiary Chrystusa, konsekwentnie pozwolą też wejść w nią uczestnikom celebracji i powiązać ją z życiem. Duchowość eucharystyczna ma więc prowadzić do życia na miarę daru otrzymanego przez człowieka w Eucharystii.

Sakramentalny styl życia trzeba postrzegać najpierw jako udział w sakramentach, z centralnym miejscem w życiu chrześcijańskim Eucharystii. Idąc jednak dalej, można w nim dostrzec traktowanie życia w analogii do sprawowanej Eucharystii. Udział w niej będzie więc prowadził człowieka do potraktowania swego życia jako miejsca objawienia się Boga w Chrystusie poprzez dostrzeganie Jego obecności i działania w konkretnych sytuacjach. Co więcej, duchowość eucharystyczna prowadzi do przyjęcia postawy ofiary poza celebracją. Będzie ona w życiu wiernych oznaczała kenozę na wzór Chrystusa oraz coraz doskonalsze pełnienie woli Ojca i życie dla braci. Jej przyjęcie w życiu chrześcijańskim sprawi, że stanie się ono kultem Boga i miejscem uświęcenia. Najlepszym streszczeniem takiego sposobu życia, mającego swe źródło w Eucharystii, są słowa Benedykta XVI: „Kult składany Bogu przyjemny staje się tym samym nowym sposobem przeżywania wszystkich okoliczności życia, w którym każdy szczegół jest wyniesiony, gdyż jest doznawany w kontekście więzi z Chrystusem, jako ofiara składana Bogu (por. 1 Kor 10, 31)”²⁰.

Ta przemiana człowieka, przez złączenie się z ofiarą Chrystusa, nie jest ograniczona wyłącznie do indywidualnego wymiaru jego życia, nie wyczerpuje się w wymiarze antropologicznym. Eucharystia, a wraz z nią oparta na niej duchowość, posiada także wymiar społeczny, jak pisze Benedykt; „«mistyka» tego sakramentu ma charakter społeczny”²¹. Sakrament ten, będąc sakramentem jedności człowieka z Chrystusem, prowadzi bowiem do jedności z tymi wszystkimi, którzy przyjmują dar Chrystusa. W ten sposób Eucharystia przemienia nie tylko pojedynczego człowieka, ale dotyka swymi skutkami relacji międzyludzkich, wspólnot i układów społecznych. Ten proces nie jest ograniczony, nie zatrzymuje się w żadnym punkcie, lecz ogarnia swym zasięgiem cały świat, stając się eucharystyczną przemianą całej rzeczywistości.

²⁰ BENEDYKT XVI, *Sacramentum Caritatis*, nr 71.

²¹ Tamże, nr 89.

ZAKOŃCZENIE

Duchowość eucharystyczna, będąca przykładem duchowości liturgicznej, jest kształtowaniem życia chrześcijańskiego w oparciu o udział wierzących w sakramencie Eucharystii. Fundamentem tak pojętej duchowości jest związek z życiem człowieka i ukierunkowanie na jego przemianę. Przyczyną wzorczą, ale i sprawczą eucharystycznej zmiany życia uczestników Mszy św. jest ofiara Chrystusa. Uobecniona w Eucharystii jest dla wierzących darem Boga, ale równocześnie zaproszeniem do wejścia w nią przez duchową ofiarę wiernych. Traktowana jako pełnienie woli Boga ma swój skutek w ukształtowaniu mentalności chrześcijańskiej. Ta z kolei przekłada się na przyjęcie przez człowieka konkretnych postaw ukazanych w Eucharystii, wśród których główną jest postawa ofiary. Duchowość eucharystyczna, dla której centralnym momentem jest celebrowanie Eucharystii, ma przełożenie na codzienne życie wiernych. Ta przemiana indywidualnego życia wiedzie do przekształcenia stosunków społecznych, a w końcu całego świata.

BIBLIOGRAFIA

- BARTNIK Czesław: Dogmatyka katolicka, t. II, Lublin: Wydawnictwo KUL 2012.
- BENEDYKT XVI: Adhortacja apostolska *Sacramentum Caritatis*, Rzym 2007.
- BOUYER Louis: Wprowadzenie do życia duchowego. Zarys teologii ascetycznej i mistycznej, przeł. Lucyna Rutowska, Warszawa: Instytut Wydawniczy PAX 2014.
- CZERWIK Stanisław: Duchowość liturgiczna i eucharystyczna – tajemnica wiary w liturgii i w życiu chrześcijańskim: Chrystus pośród nas (Kol 1, 27), w: Wiara liturgia ewangelizacja, red. Samuela Klimas, Katarzyna Walkowiak, Kielce: Wydawnictwo „Jedność” 2013.
- JAN PAWEŁ II: List apostolski *Dominicae cenae*, Rzym 1980.
- JAN PAWEŁ II: Encyklika *Ecclesia de Eucharistia*, Rzym 2003.
- JAN PAWEŁ II: Encyklika *Veritatis splendor*, Rzym 1993.
- MIGUT Bogusław: Duchowość eucharystyczna jako duchowość komunii, „Roczniki Liturgiczno-Homiletyczne” 3 (59) (2012), s. 81-90.
- MIGUT Bogusław: Eklezjotwórczy charakter Eucharystii jako ofiary, „Seminare” 23 (2006), s. 11-28
- RATZINGER Joseph: Świętowanie Eucharystii – źródło i szczyt życia chrześcijańskiego, w: Opera TENŻE, Opera Omnia, t. XI: Teologia liturgii, red. Krzysztof Gózdź, Marzena Górecka, Lublin: Wydawnictwo KUL 2012.
- SANTORSKI Andrzej: Eucharystia. III. Duchowość, w: Leksykon duchowości katolickiej, red. Marek Chmielewski, Lublin–Kraków: Wydawnictwo „M” 2002.

DUCHOWOŚĆ EUCHARYSTYCZNA

Streszczenie

Docenienie znaczenia liturgii w całokształcie działalności Kościoła prowadzi konsekwentnie do odkrycia jej związku z duchowością chrześcijańską. Zaskutkowało to powstaniem w teologii dziedziny zwanej duchowością liturgiczną, w której elementem określającym jakość życia wierzącego i zarazem kształtującym ją jest liturgia Kościoła. Gdy wziąć pod uwagę znaczenie i rolę Eucharystii w życiu chrześcijańskim, najpełniejszym urzeczywistnieniem duchowości liturgicznej jest uczestnictwo wierzącego w liturgii eucharystycznej. Stąd też można mówić o tzw. duchowości eucharystycznej, będącej przykładem duchowości liturgicznej. Problematyka tego artykułu streszcza się w pytaniu, w jaki sposób Eucharystia i udział w niej wierzącego kształtuje życie chrześcijańskie.

Słowa kluczowe: Eucharystia; duchowość; życie chrześcijańskie; kult.